

РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНИХ СИЛ І РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

УДК 658:504.6

СУЧАСНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ АГРАРНОЮ СФЕРОЮ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНУ

**В. В. Горлачук, доктор економічних наук,
Чорноморський державний університет імені Петра Могили.**

© Горлачук В. В., 2013.

Стаття отримана редакцією 04.02.2013 р.

Вступ. Розвиток аграрної сфери визначає продовольчу безпеку держави та впливає на її економічну, екологічну й енергетичну безпеку. Україна має значний природний потенціал для розвитку аграрного виробництва, який визначається вигідним географічним положенням, наявністю родючих ґрунтів та сприятливими кліматичними умовами. Але цей потенціал використовується не повною мірою. Однією з важливих причин цього є недостатня ефективність державного управління аграрною сферою економіки як на національному, так і на регіональному рівнях.

Огляд останніх джерел досліджень і публікацій. Проблеми розвитку аграрної сфери економіки країни та державного управління цим процесом досліджено в наукових працях В. Я. Амбросова, П. І. Гайдуцького, В. К. Горкавого, В. Я. Месель-Веселяка, О. В. Олійника, Б. Я. Панасюка, П. Т. Саблука та інших науковців. Але питання управління аграрною сферою на рівні регіону залишається недостатньо дослідженим.

Постановка завдання. Метою цього дослідження є визначення пріоритетних напрямів в управлінні аграрною сферою на рівні регіону.

Основний матеріал і результати. Аграрна сфера економіки має особливості, які потрібно обов'язково брати до уваги при прийнятті управлінських рішень в цій галузі. Це насамперед сезонний характер аграрного виробництва, тривалий операційний цикл, значний вплив на результати діяльності випадкових факторів. В управлінні аграрною сферою доводиться приймати стратегічні й тактичні рішення в ситуації ризику та невизначеності параметрів зовнішнього середовища. Державне управління аграрною сферою направлене на досягнення багатьох цілей: забезпечення населення якісними продуктами харчування, збереження навколишнього середовища та відтворення родючості ґрунтів, інноваційний розвиток аграрного виробництва, соціальний розвиток сільських територій тощо [1]. Основними проблемами розвитку аграрної сфери є низька ефективність

сільськогосподарського виробництва, нераціональне використання земельних ресурсів, недостатня забезпеченість господарств сільськогосподарською технікою та іншими виробничими ресурсами, нерозвиненість інфраструктури аграрних ринків, недосконалість механізмів інвестиційного забезпечення, недостатній рівень соціального розвитку сільських територій [2, 3]. Розв'язання вказаних проблем можливе лише при використанні системного підходу, що вимагає комплексного дослідження аграрної сфери економіки, визначення й оцінювання взаємозв'язків між її елементами, виявлення на цій основі пріоритетних завдань управління та розроблення механізмів їх розв'язання [4,5].

На рівні регіону можна виділити такі основні завдання державного управління.

1. Надання підтримки сільськогосподарським підприємствам, фермерським господарствам і особистим підсобним господарствам шляхом реалізації на конкурсних засадах регіональних, галузевих та інших програм і проектів, які фінансуються з державного, місцевого бюджетів та інших джерел.

Розроблення вказаних програм і проектів є важливою частиною програмно-цільового управління, що спрямоване на розв'язання конкретних економічних та соціальних проблем шляхом поетапної реалізації встановлених цілей і завдань. Досвід країн із розвинутою ринковою економікою показує високу результативність програмно-цільового управління в реалізації конкретних цілей завдяки докладно розробленій програмі досягнення результатів та цільового використання ресурсів.

Управління розвитком аграрної сфери регіону має ґрунтуватися на моделюванні, соціальному прогнозуванні, програмуванні. Програма розвитку аграрної сфери повинна включати науково обґрунтований аналіз вихідної ситуації, визначення перспективи, можливі варіанти розвитку, економічні та соціальні наслідки реалізованих управлінських заходів.

Програми регіонального розвитку аграрної сфери можуть бути як локальними, так і частиною загальнодержавних програм. Вони розробляються на основі програмно-цільового методу планування для розв'язання найбільш важливих регіональних проблем. Програми визначають цілі розвитку аграрної сфери регіону, пріоритетні завдання для кожного етапу і механізми їх розв'язання. На сьогодні доцільно зосередитися на розв'язанні таких завдань, як державна підтримка галузі тваринництва, зокрема молочного скотарства, надання кредитів фермерським господарствам, фінансова підтримка аграрного виробництва на основі фінансового лізингу, підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації робітничих кадрів агропромислового комплексу, забезпечення раціонального використання природних ресурсів, підтримка індивідуального житлового будівництва на селі тощо.

2. Надання методичної допомоги з питань створення та діяльності сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів і кредитних спілок у сільському господарстві, розвитку ринкової інфраструктури.

Оскільки приватні підприємці надають послуги з реалізації сільськогосподарської продукції на не вигідних для виробників умовах, то сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи створюють нові ринкові сили, що відстоюють інтереси селян. Конкуренція з боку обслуговуючих кооперативів змушує приватні підприємства поліпшувати умови надання послуг для селян. Доцільно розвивати закупівельні, збутові, кредитні кооперативи та автопарки.

Особливістю аграрної сфери в Україні є концентрація значної частини земель в агрохолдингах, які спеціалізуються на вирощуванні економічно вигідних культур, переважно зернових і соняшнику. Натомість фермерські й особисті селянські господарства займаються виробництвом м'ясомолочної та плодоовочевої продукції, яка вимагає значних затрат праці. Така незбалансованість аграрної структури не сприяє соціальному розвитку сільських територій, підвищенню зайнятості в аграрній сфері та зниженню цін на продукти харчування. Розвиток сільськогосподарської кооперації в Україні дозволить подолати цей дисбаланс і поєднати переваги великого виробництва з інтересами сільських товаровиробників.

Важливість створення кооперативів в аграрній сфері підтверджує досвід країн із розвинутою ринковою економікою. В європейських країнах кооперативи забезпечують значну частину збуту продукції (наприклад, у Скандинавії – 70%, у Нідерландах – 65%, у Німеччині та Франції – 52-55%). Найбільш поширеними є кооперативи виробників молока, овочів, фруктів.

В Україні налічується 626 сільськогосподарських кооперативів, розподіл яких за напрямами діяльності показаний на рисунку 1. Розвиток кооперативних форм господарської діяльності в аграрній сфері перебуває на низькому рівні. Серед основних причин такого стану – необізнаність сільського населення щодо переваг кооперації та недостатній рівень державної підтримки сільськогосподарських кооперативів, в тому числі й на рівні регіонів.

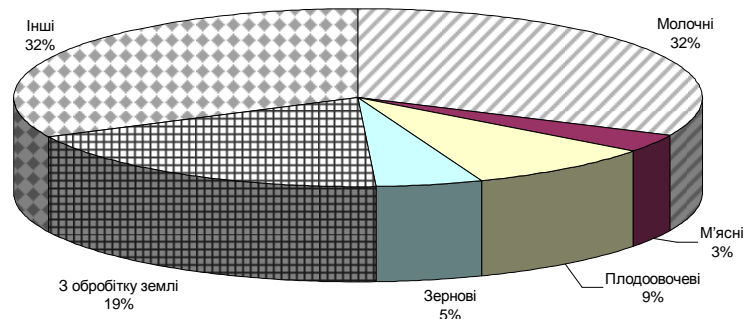

Рис. 1. Розподіл діючих сільськогосподарських кооперативів в Україні за напрямами діяльності станом на 2012 рік

Державна підтримка кооперативів на рівні регіону має передбачати розроблення і реалізацію програм фінансово-кредитної підтримки, інформаційне, консультативне і методичне забезпечення їх діяльності, підготовку висококваліфікованих кадрів [6].

3. Надання консультативної допомоги аграрним підприємствам у підготовці інвестиційних проектів та в пошуку потенційних інвесторів.

Основні засоби сільськогосподарських підприємств в Україні мають високий рівень зносу, тому розвиток аграрної сфери вимагає постійного та своєчасного їх відновлення. Накопичення власного капіталу для модернізації виробництва ускладнюється внаслідок скорочення обсягів фінансових ресурсів господарств. Це робить актуальним пошук джерел інвестицій, необхідних для оновлення основних засобів. Пріоритетними напрямами капіталовкладень повинні бути введення в дію тваринницьких приміщень, будівництво елеваторів, оптово-роздрібних ринків сільськогосподарської продукції, теплиць, заводів з альтернативних видів палива, рекультивация земель. Оскільки попит на продукти харчування зростає, сільське господарство є достатньо привабливою галуззю для інвестування. Але залучення приватних інвесторів неможливе без прозорості структури власності, прозорості звітності, високої ефективності управління, наявності науково обґрунтованої концепції економічного розвитку регіонів, зокрема концепції інвестиційної стратегії з урахуванням регіональних особливостей.

На загальнодержавному та регіональному рівнях необхідно вдосконалювати інформаційне забезпечення інвестиційної діяльності, здійснювати оцінювання інвестиційного потенціалу регіонів, надавати потенційним інвесторам достатню інформацію про інвестиційні можливості територій [7, 8].

4. Розроблення прогнозів розвитку аграрної сфери регіону, галузей агропромислового виробництва та соціального розвитку сільських територій.

Прогнозування в системі планування розвитку аграрної сфери на рівні регіону дає можливість оцінити соціальні, економічні й екологічні наслідки реалізації кожного з можливих варіантів планових рішень, визначити зміст заходів щодо забезпечення реалізації можливостей і послаблення загроз, оцінити необхідні затрати ресурсів для впровадження розроблених заходів.

Основними методами, які можна ефективно використати для прогнозування розвитку аграрної сфери, є методи екстраполяції та інтерполяції, дослідно-статистичний метод, що використовує фактичні дані за попередні роки, факторний, нормативний і балансовий методи [9].

Висновки. Підвищення ефективності державного управління аграрною сферою економіки на рівні регіону є необхідним для подальшого розвитку цієї сфери. Пріоритетними напрямами управління аграрною сферою повинні бути розроблення й реалізація на конкурсних засадах регіональних, галузевих та інших програм і проектів, надання допомоги з питань створення й діяльності сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, надання

консультативної допомоги аграрним підприємствам у підготовці інвестиційних проектів та розроблення прогнозів розвитку аграрної сфери регіону, галузей агропромислового виробництва й соціального розвитку сільських територій.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ірташева, І. О. Регіональний інноваційний розвиток агропродовольчої сфери: сучасний стан та завдання управління / І. О. Ірташева // Регіональна економіка. – 2009. – № 4. – С. 71-79.
2. Голданов, В. В. Формування раціональної структури земель сільськогосподарського призначення / В. В. Голданов // Агросвіт. – 2009. – № 9 – С. 28-32.
3. Васківський, К. В. Соціально-економічні аспекти розвитку сільських територій / К. В. Васківський, І. В. Сембай // Регіональна економіка. – 2009. – № 2. – С. 142-148.
4. Латинін, М. А. Державне регулювання аграрного сектора економіки України: автореф. дис... д-ра екон. наук: 25.00.02 / М. А. Латинін. – Донецьк, 2007. – 38 с.
5. Саблук, П. Т. Проблеми ефективного функціонування АПК в умовах нових форм власності та господарювання. У 2-х т.; за ред. П. Т. Саблука, В. Я. Амбросова, Г. Є. Мазнева. – К.: ІАЕ, 2001. – Т.1. – 831 с.
6. Малік, М. Й. Науково-методичне забезпечення розвитку кооперації в аграрній сфері / М. Й. Малік // Економіка АПК. – 2010. – №12. – С. 103-108.
7. Однорог, М. А. Аналіз факторів впливу на рівень інвестиційного забезпечення сільськогосподарських підприємств / М. А. Однорог // Інвестиції: практика та досвід. – 2009. – № 9 – С. 7-9.
8. Олександренко, І. В. Оцінка інвестиційного потенціалу регіонів / І. В. Олександренко // Регіональна економіка. – 2009. – № 3. – С. 80-91.
9. Жилінська, Л. О. Характеристика методів прогнозування показників діяльності підприємства / Л. О. Жилінська // Інвестиції: практика та досвід. – 2009. – № 1. – С. 42-44.

УДК 658:504.6

Горлачук Валерій Васильович, доктор економічних наук, професор кафедри економіки підприємства та землеустрою. Чорноморський державний університет імені Петра Могили. **Сучасні аспекти управління аграрною сферою економіки регіону.** Розглянуто проблеми державного управління аграрною сферою економіки на рівні регіону. Визначено пріоритетні напрями управління цією сферою: розроблення регіональних програм розвитку, допомога в діяльності кооперативів, допомога аграрним підприємствам в підготовці інвестиційних проектів та розроблення прогнозів розвитку.

Ключові слова: регіон, аграрна сфера економіки, державне управління, програми регіонального розвитку, обслуговуючі кооперативи, інвестиційні проекти, прогнозування розвитку аграрної сфери.

УДК 658:504.6

Горлачук Валерій Васильевич, доктор экономических наук, профессор кафедры экономики предприятия и землеустройства. Черноморский государственный университет имени Петра Могила. **Современные аспекты управления аграрной сферой экономики региона.** Рассмотрены проблемы государственного управления аграрной сферой экономики на уровне региона. Определены приоритетные направления управления данной сферой: разработка региональных программ развития, поддержка деятельности кооперативов, помощь аграрным предприятиям в подготовке инвестиционных проектов и разработка прогнозов развития.

Ключевые слова: регион, аграрная сфера экономики, государственное управление, программы регионального развития, обслуживающие кооперативы, инвестиционные проекты, прогнозирование развития аграрной сферы.

UDC 658:504.6

Gorlachuk Valery, doctor of economic sciences, professor of business economics and land use. The Black Sea State University Petro Mohyla. **Modern aspects of management of agriculture in the region.** The problems of governance of agriculture at the regional level are considered. Priority areas of governance in this sphere – elaboration of regional programs of development, assistance in the activities of cooperatives assistance to agricultural enterprises in the preparation of investment projects and the development of forecasts – are defined.

Keywords: region, agrarian sector of economy, government administration, regional development programs, service cooperatives, investment projects, forecasting development of agriculture.